

گزارش کاوش‌های کودین‌تپه

کاوش‌های پرفسور یانک

بررسی هـا و کاوش‌های
کودین‌تپه که در قسمت غربی
ایران و در نزدیکی شهر
کرمانشاه واقع است از اواخر
ژوئن تا اواسط سپتامبر سال ۱۹۶۷
توسط هیئت اعزامی اداره کل
باستان‌شناسی وزارت فرهنگ و
هنر و کروه علمی دانشگاه
کرونتو^۱ وابسته به موزه سلطنتی
آنتریو^۲ بعنوان یک هیئت مختلط
ایران و کانادا انجام پذیرفت
هزینه این کاوشها توسط
موزه سلطنتی آنتریو و مؤسسه
خصوصی هاروی^۳ و موزه شخصی
بابی لونین^۴ و دانشگاه یاله^۵
تامیین شده است.

کودین‌تپه منطقه وسیعی
است که تقریباً در حدود دوازده

ترجمه:

مجید و هرام

1- Joint Canadian Iranin Expedition

2- Royal Ontario Museum

3- Harrvie Foundation

4- Babylonian

5- Yale

کیلومتری جنوب شرقی کنگاور (نزدیک کرمانشاه) در حوالی بین کردستان و لرستان، واقع است.

هر کز ارتفاعات گودین قبه دارای مساحتی در حدود ۵ هکتار و ارتفاع تقریبی ۲۶ متر از سطح زمین‌های مجاور می‌باشد. این منطقه از سوی شمال به شعبات شرقی رود گاماسب محدود است. در اینجا باید اشاره کرد که با حفر دو چاه گمانه آزمایشی معلوم شد که در عمق ۴-۵ متری می‌توان به خاکهای بکر و دست نخورده دست یافت.

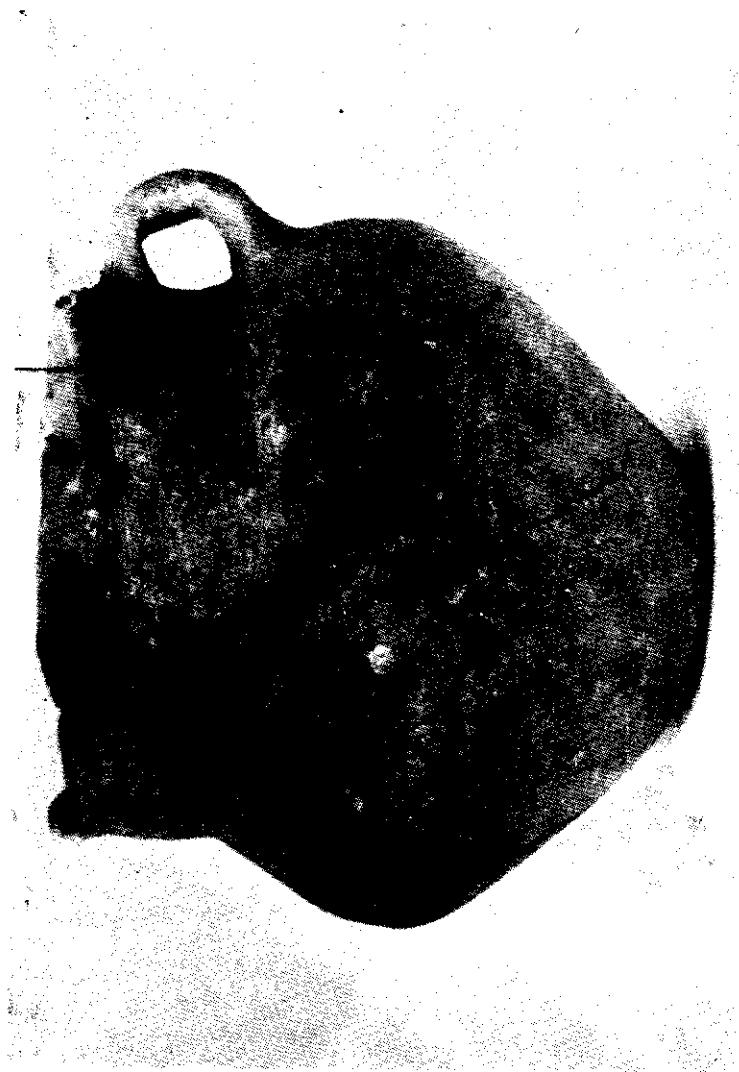
این قبه دارای هفت دوره اصلی است که تمدن‌های مختلفی را در بردارد و بدون شک با ارزیابی‌های بیشتر و آزمایشات دقیق‌تر، می‌توان طبقات آنرا به شعبات فرعی و گوناگون زیر بخش نمود:

دوره هفتم (۵۰۰۰ - ۳۵۰۰ پیش از میلاد) : علامت مشخصه این دوره سفال ساده‌ایست که با ابزار آلاتی مشابه ابزار و آلات مناطق غربی ایران مانند حاجی فیروز، گردان وعلی کش ساخته شده است. در طی مدت حفاری، غیر از اشیاء سفالی، اشیاء دیگری نیز مانند یک سنگ چخماق با لبه‌های متوازی بدست آمد.

دوره ششم (سال ۳۵۰۰ - ۳۰۰۰ پیش از میلاد) در محوطه ایکه بمساحت ۴ بـ² متر حفر گردید از نظر طبقه بنده باستانی تمامی دوره‌های هفتگانه بخوبی ووضوح مشخص است و نیز آثار ساخته‌مانی و سفالهای دوره ششم بدقت باطبقة پنجم قبه کیان شکل (۱۱) قابل مقایسه است. از جمله اهانت اکتشاف و سایل ساده مشخصه دوران هفتم ایست که تا آن زمان طبقه بنده او لیه دوران ششم کاملاً قابل استفاده مانده‌اند و این خود دلات براین می‌کند که گستاخی زیادی بین هزاره ششم و صنعت سفال سازی که در اوایل هزاره چهارم دنبال شده وجود نداشته است.

دوره پنجم (سال ۳۰۰۰ تا ۲۵۰۰ پیش از میلاد) آثار مکشوفه این دوره عبارت از هر صنعت سفالسازی است که با اشیاء دوره اوروپ شکل (۲) در بین النهرين^۱

شکل (۱) - ظرف سنگالی دسته دار بدست آمده از یازینک تپه آذربایجان
متفرق به هزاره سوم قبل از میلاد (۳۰۰-۳۷۰) بیش از میلاد

قابل مقایسه است. تجزیه و تحلیل های جدید نشان مهدو د که ممکن است این لایه ها پیوندهای با طبقات قدیمی دوره Early Dynastic در بین النهرین داشته باشد.

دوره چهارم (سال ۲۷۰۰ - ۲۰۰۰ پیش از میلاد) در این دوره چینه ها با یک فرایند موضعی قابل تشخیص از دوره پنجم جدا شده است. صنعت سفال دوره چهارم در گوଡین تپه با صنعت سفال دوران اول و دوم برتر دقیقاً قابل قیاس است. ابزار خاکستری رنگ که تا کنون در این حفاری پیدا شده در ایران فقط با ابزار و ادوات بدست آمده دریانیک تپه نزدیک تبریز مشابهت دارد. شکل (۱)

دوره سوم: (سال ۲۰۰۰ - ۱۶۰۰ پیش از میلاد) در عمق بیش از هفت متري لایه های ساختمانی بطور کلی مخلوط شده بودند از این رو برای تشخیص تاریخ این دوره سفالهای بدست آمده مورد بررسی قرار گرفت معلوم شد که سفال این دوره با سفال رنگی بدست آمده از تپه کیان بخوبی قابل مقایسه هستند بنابراین آثار دوره سوم این تپه با آثار دوره سفال رنگی تپه کیان همزمان می باشند. شکل (۲)

دوره دوم: (از سده هشتم تا سده چهارم پیش از میلاد) در این دوره بسبب ناز کی لایه ها علائم مشخصه موجود بسختی قابل تشخیص می باشند و بیشتر آثار ساختمانی این دوره با دوره اول درهم شده است و آثار جدید این دوره منحصر به قلعه یا برج دیدبانی شبیه قلمه های اسلامی می باشد. بررسیهای تکمیلی رشته چینه شناسی^۱ آینده امیدبخشی را در این محل فوید می دهد. و اگر کاوش های بیشتری در آینده صورت کیرد مدارک قابل ملاحظه ای در موارد زیر بدست خواهد داد: شکل (۳)

۱- همبستگی صحیح بین دوره نوولیتیک^۲ اخیر ایران و مناطق ناهموار و تپه های باستانی عبید^۳ و حلف^۴ در بین النهرین.

1- Stratigraphic

2- Nolethic

3- Ubaid

4- Halaf

شکل (۲) - کوزه سفالین از طبقه ۲ تپه گیان (۱۸۰۰ - ۱۴۰۰ پیش از میلاد)

شکل (۳) شیئی فلزی شبیه به سر گرز پیدا شده از تپه حسنلو متعلق به
(به سده هشتم پیش از میلاد)

۲- هدستگی آثار این قیه ها با آثار قیه باستانی اور کوک در غرب ایران و بین النهرین.
 ۳- اهمیت ظهور افق سفال جنوی که دقیقاً به یانیک تپه^۵، آناتولی^۶ و
 قفقاز^۷ شرقی در عصر برز قدیم مربوط میشود.

۴- ماهیت چینه شناسی در مر کز غربی ایران در منطقه‌ای که بادوره کیان سوم شکل(۴) فاصل مقابله بود پس از بررسی موضعی دقیق و حفریاتی که با وسائل لازم و مقتضی علمی و طبیعی که در یک محیط کوچک توسط هیئت اعزامی دانشگاه مونترال^۸ در گودین تپه بعمل آمد روابط و بستگی‌های آثار بدست آمده از این تپه را با آثار دوره پالئولیتیک (حجر قدیم) و او اخر دوره نئولیتیک (حجر جدید) روشن ساخته است. خوشبختانه یک سنگ‌نگاره (نقش بر جسته) بزرگ آشوری متعلق به سارگون دوم شکل(۵) در نزدیک دره اسدآباد در نتیجه جستجوی کارگران در گودین تپه بدست آمد که تقریباً ۱۶۵ سانتیمتر طول و ۷۰ سانتیمتر عرض و طور خشنی بچشم میخورد که کتیبه‌ای در دامن لماس تا خورده اودیده میشود دو طرف دیگر، این نقش بر جسته ۷۵ سطر کتیبه آشوری جدیدی را در بردارد طرف چهارم این نقش بر جسته بدست آمده بدون هیچ کاری خالی مانده است. اقدامات زیادی از طرف اداره کل باستان‌شناسی ایران در مورد حمل سنگ‌نگاره هز بور بهتران بعمل آمده و انتقال آن به تهران اقداماتی برای جلوگیری از خرابی بعمل آمده است. با امیدواری بسیاری امکان خواهد داشت که با ادامه و گسترش حفاری در تابستان ۱۹۶۷ و سایر فصول بتوانیم ضمن کشف آثار جدید مدارک بیشتری را ارائه و بحقیقت بیشتری نزدیکتر شویم.

دو هیف گزارش

تمام کوشش‌های هیئت علمی اعزامی مذکور در بالا در مناطق مشروحة زیر متوجه کز و انجام پذیرفته است.

5- Yoncitepe

6- Anatuly

7- Caucasus

8- Monreal

(شکل ۴) ظرف سه پایه سفالین از طبقه ۳ تپه گیان متعلق به (۲۵۰۰ - ۱۸۰۰ پیش از میلاد)

شکل (۵) نگاره سارگون دوم که در نزدیکی گودین تپه پیدا شده است

- در یک منطقه باز بدون آثار ساختمانی که مر بوطبدوران دوم که به سده های ۸-۴ پیش از میلاد نسبت داده شده است حفاری آغاز گردید.
- مر حله دیگر کاوشها در یک قسمت محدودتر که فاقد هر نوع آثار ساختمانی از دوران سوم که به سده های (۱۱۰۰-۲۰۰۰) پیش از میلاد مر بوط است در میان منطقه، مورد بررسی قرار گرفت. (شکل ۶)
- پس از پژوهش در یک گورستان دوره سوم واقع در خارج شهر در یک منطقه کم عمق در دو محل دژ و گورستان حفاری شدو کوششی برای جلوگیری از محدودیت عمل و بررسی دراوین و دمین هزاره پیش از میلاد بعمل آمد.

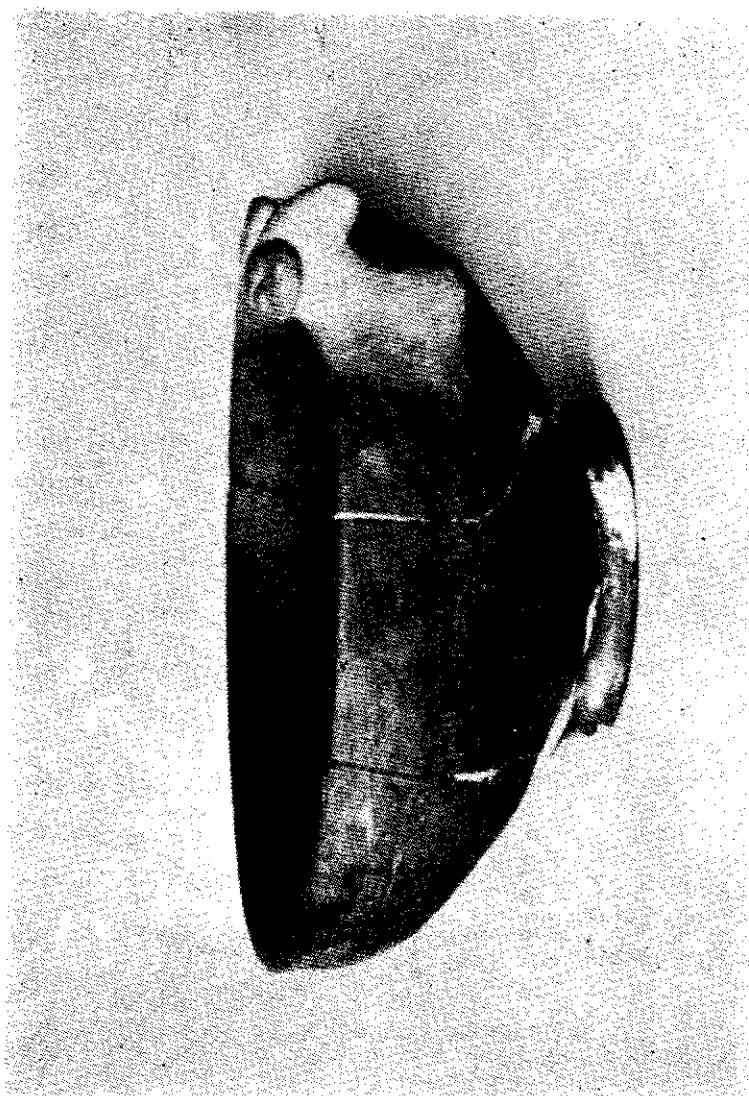
گورستان گودین چپه :

این گورستان که در منطقه ای وسیع و جنوی خارج شهر واقع و بطور غیرقابل تشخیصی صاف و هموار شده بود حفاری بعد از آمد پس از اینکه محل های اشاره شده مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. زمین های مجاور گورستان که با توجه های خاکستر پخش شده روی زمین اطراف آن مخلوط گردیده بود و نیز استخوانها و سفالهای خورده شده که بطور غیر منظم در منطقه هزبور اطراف گورستان پخش گردیده بود مورد بررسی واقع شد.

قبل هیچ کاوش صحیحی در این منطقه مثل حفاری اخیر به عمل نیامده بود و چنانچه احیاناً کوشش هایی از طرف مردم بومی برای روشن شدن وضعیت منطقه شده بود برای آن بوده است که شاید بتوانند چیزی از این منطقه بدست آورند. در خلال حفاری و تجسس، آثار مدفون غیر انسانی کشف گردید و اشیاء بدست آمده متعلق با اوخر نیمه دوره سوم بوده است و نیز با مقایسه ای که بین اشیاء بدست آمده از یک گورستان و اشیاء بدست آمده از خارج گور بعمل آمد قدمت آنها بدورة اول آن نسبت داده شد. و هچنین در کاوشها و تجسسی که در منطقه مر بوط به دزبان جام رسید بجز یک مجسمه و یک جام پایه داری چیزی دیگری بدست نیامد.

کشف مهمی که در این ناحیه صورت گرفته است گور چهار دیواری بزرگ سنگی به ابعاد ۳۱۵×۳ متر بود که سه طرف گور مزبور از دیوارهای سنگی

شکل (۶) گاسه سفالین از طبقه ۱ به کیان متعلق به (۱۰۰۰—۱۰۴۱ پیش از میلاد)

(از سنگهای بزرگ عمودی) ساخته شده بود و فواصل آنها با سنگهای کوچکتر پرشده بود. طرف چهارم یا قسمت جلوی آن کاملاباز است. هر چند که سقف آن از نیمه قدامی فرو ریخته است ولی قسمتی از آن در روی دیوارهای باقی مانده است. قسمت باقیمانده سقف از یک قخته سنگ بزرگ ساخته شده که بطورافقی و صاف روی دیوارهای اراده اند. دو جسد انسان که با مقدار زیادی اشیاء مددفون شده بودند از داخل گور بدست آمد. سطح خاک این دو قبر از لحاظ کلی کمی با هم فرق دارند. زیرا وقتیکه اندازه اختلاف سطح دو قبر از لحاظ عمق اندازه گیری شد جسد های بطور کامل با هم بوط نبودند و سفالی بزرگ خورد شده ای بین دو قبر قرار داشت که پس از شکستن و خورد شدن با خاک گور در هم شده بود و همچنین در محوطه خارج گور یک اسکلت کامل اسب که سالم مانده بود بدست آمد. زمانهای اوایل دوران سوم بازمانهای ۳ هزاره دوم قبل از میلاد قابل مقایسه میباشد.

دوره سوم:

ساختمان دو: تقریباً در قمام تپه دز در منطقه کم عمق و سطحی و کمی دورتر از خارج شهر آثاری بدست آمد که احتمالاً متعلق بدوران سوم بوده است. در امتداد طرف شمالی دز در حدود چهارصد متر مربع از آثار دورانی بزرگی که تاریخ آنها بوط بهمین دوره است حفاری بعمل آمد.

مجموعه این دو بنای بارت از اطاوهای باریک و مر بوط بهم است که در قسمت شرقی محوطه فوق الذکر قرار گرفته اند. قبل از اینکه نمای بنای کشف شود دلیل کافی وجود داشت که هایک بنای غیر مذهبی مهم را کشف کرده ایم.

در این قسمت چند تنور و اجاق بدست آمد که از لحاظ مواد ساختمانی و نوع کار تقریباً خوب ساخته شده بودند با وجود اینکه قسمتهای زیادی از دیوارها ظاهرآ بوسیله زارله منهدم و فرو ریخته ولی مصالح ساختمانی موجود بین قدرت مواد ساختمانی آن دوره می باشد.

پس از خاکبرداری های لازم آثار پی های ساختمانی متعلق به او اخر دوره سوم نمایان شد ولیکن به سبب تغییراتی که در آن در طول هزاره اول صورت گرفته بطور کلی بنای اصلی نابود و منهدم شده است ولی پس از حفاری های مجدد

و ادامه کار طرح کلی از ساختمان بدست آمد که فشار دهنده چندین ردیف اطاق و مکانهای بخصوصی بوده است (احتمال میرود در این محوطه یک حیاط بزرگ هم وجود داشته است) که اطاقهای مزبور در چند ردیف قرار گرفته اند و چنین بنظر میرسد که این مکانها از نظر ساختمانی در مقابل عمارت اصلی دارای اهمیت کمتری بوده اند و نیز ممکن است این اطاقها بعد از خرابی زلزله دوره اول مجدداً بنا شده باشند.

تعدادی سفال باندازه های کوچک نیز بدست آمد که تعداد آنها کم است در حالی که سفال های بزرگ بمقدار زیاد بدست آمده است واز روی جنس و نقوش مجموع این سفالها پیشرفت محسوسی مشاهده میشود که قابل مقایسه با ظروف سه یا یه ای دوران ۲ و ۳ و ۴ تپه کیان میباشد. شکل (۱۷) تمام این سفالهای متفوش ساده بودند که هر بوط میشوند به فرم کلاسیک کیان سوم.

همچنین چند ظرف بانوک بلند و تیز بدست آمد که ضمن اینکه جنس و رنگ سفالهای خودی رنگ است روی آنها متفوش می باشد و شبیه شکل اشیاء کیان چهارم و کیان دوم میباشدند. چند ظرف با دستگیره های دو طرفه و چند ساغر پایه دار نیز در چند کور بدست آمد که جنس سفال آن کاملاً از نوع سفال کیان سوم میباشد. و بهر حال در تعیین تاریخ قطعی و صحیح این بنا اند کی تردید است و نمی توان تاریخ دقیق آن را مشخص نمود.

البته ناگفته نماند که تا سال ۱۹۶۵ تا عمق ۴ تا هشت متری آثاری غیر مشخص از دوره سوم کشف گردید که چنین بنظر میرسد خیلی پیش از هزاره دوم پیش از میلاد آغاز میگردد. در اینجا سطح بنای بدست آمده به حدود تاریخ ۱۵۰۰ و یا احتمالاً (۱۲۰۰-۱۱۰۰) قبل از میلاد نسبت داده میشود که روشن کننده اوایل دوره سوم است. البته پس از تجزیه و تحلیل اشیاء مکشوفه بوسیله آزمایش با کربن ۱۴ حدس ما را درمورد صحت قدمت آنها روشن خواهد شد.

دوره دوم دز :

در پنجمین شماره مجله انگلیسی ایران گزارش کشف دیوار عظیم محکمی داده شده بود که متعلق به اوایل دوره اول و دوره اسلامی بود و پس (۱۲)

شکل (۷) کوزه سفالین دسته دار پیدا شده از تپه گیان (در حدود ۲۵۰۰ پیش از میلاد)

شکل (۸) کوزه سفالین از سفالهای رنگی تپه گیان متعلق به (۱۴۰۰-۱۸۰۰ پیش از میلاد)

از کاوش‌های همتد و بیشتر که در عمق عمودی دیوار انجام گرفت به دوره دوم که برابر با سده هفتم پیش از میلاد می‌باشد نسبت داده شد . ۶۵ متر از این دیوار برای ما قابل رویت است که در امتداد جلوی دز بنای شده است این دیوار با آجر ساخته شده ولی عرض طرفین آن یکنواخت و ثابت نیست بطوریکه عرض یکطرف دیوار کمتر از سه متر و طرف دیگر آن پیش از ۴ متر است .

در فاصله کمی از پشت دیوار دو برج دیده می‌شود که به اطاق ساخته شده از خشت خام منتهی می‌گردد .

در محوطه قسمت جنوبی برج غربی بقایای یک اطاق و یک آشپزخانه با یک تنور نان و یک اجاق و نیز یک آخور بچشم می‌خورد در امتداد غربی این اطاق یک تالار بزرگ پذیرائی تقریباً به ابعاد ۲۴ متر طول وجود دارد و از یک طرف دیوار حصار بعنوان یکی از دیوارهای این تالار استفاده شده است در داخل این تالار 6×5 ردیف ستونهای چوبی وجود داشته است و تکه هائی از پایه های ستون‌ها بدلست آمده است .

نکته جالب توجه در این تالار این است که در طرف دیوار جنوبی که اکنون قسمتهایی از آنجا باقی مانده سکوهایی بعنوان نیمکت در سراسر سه دیوار ساخته شده بود و در قسمت شمالی سالن نیز یک محلی مانند تخت مخصوص نشستن شخصی ساخته بودند . بین ردیف اول و دوم ستونها در امتداد در ورودی مقابل تخت سلطنتی فوق الذکر یک محل برای آتش دان آجری که از سطح زمین بلندتر بود تعبیه شده بود . ولی متناسفانه برای ما امکان نداشت که در این حفاری بتوانیم بالای هر یک از سطوح پشت دیوارهای شرقی آشپزخانه را باز نمائیم .

آزمایش و بررسی و مطالعه در روی آثار یک محوطه کوچک کم عمق در باره ساکنین دوره دوم معلوم نمود که دز در روی تپه کوچکی بنای شده بوده است و با کمی شک و تردید می‌توان گفت که احتمال دارد این چنین ساختمان کامل مرکب از اطاقها و راهرو و آشپزخانه وغیره که بوسیله دیوار مستحکم و برج و باروئی احاطه شده مربوط بیک بادگان نظامی و یا یکی از شاهزادگان یا

بزرگان مادی در درجه کنگاور بوده است که امید است ادامه کاوش‌های بعدی این موضوع را بخوبی آشکار سازد.

تالار ستون دارمذکور در بالا کاملاً بخوبی واضح است که پیشرو تالارهای آپادانا، پاساگارد و تخت جمشید مربوط بدوران هخامنشی بوده که مبداء آنرا باید در تراوادهای (ستهای) ایرانیان جستجو نمود البتہ نمونه این چنین تالارهای ستون دار در ساخته‌مانهای دوران چهارم تپه باستانی حسنلو قیز بهشم میخورد. که نمونه‌ای از آثار هنری سفالی آن که در دست است در شکل (۹) دیده میشود. یک اثر بسیار جالب بر فرزی در بقایای آشیپزخانه و دو قکه سفال که یقیناً متعلق به دوران سوم آهن میباشد و شاید هم روابطی با آثار سده هفتم و پا اوایل سده ششم پیش از میلاد داشته باشد بحسب آمدۀ است که میتوان آنرا باواخر دوران دوم هم نسبت داد.

در حفريات فصل‌های آينده که در نظرداريم از سال ۱۹۶۹ آغاز نمائيم بيشتر کار خود را بر اين موضوع متوجه تر خواهيم نمود که به کاوش مناطق عميق قر از دوران سوم و بهخا كبرداری و پژوهش درباره دژهای نظر پردازيم.

شکل (۹) ظرف سفالی پایه‌دار تپه حسنلو متعلق (به سده هشتم پیش از میلاد)